

Milan HRDLIČKA

Praha

Chodili jste někdy do tanečních?

Já tedy ano. I když – ruku na srdce – zpočátku poměrně nerad. Hezké vzpomínky... To teď ale není podstatné. Pojďme se raději věnovat vybraným případům užití předložky *do+G*. Půjde především o předložková spojení místní (ADV Loc), přesněji řečeno o spojení s významem lokálním dynamickým směřovým, která uvozují pohyb, přemístění, směřování někam.

Řečovou distribuci zmíněné primární prepozice lze v tomto smyslu pracovně rozdělit do několika základních oblastí.

Začněme hájemstvími, v nichž má předložka *do+G* výsadní a neotřesitelné postavení (byť někdy už jen zdánlivě). Mám na mysli zejména případy, kdy máme co do činění s relevantním rozlišováním vnitřku a povrchu objektů – tehdy označuje prepozice *do+G* orientovanost, směřování „dovnitř”, „do něčeho”: *Dali ty knihy do stolu x na stůl; Odložili ty šaty do skříně x na skříň; Naskládali část zavazadel do auta x na auto; Položila ty ručníky do kufru x na kufr* apod.

Do sféry výsostného vlivu předložky *do+G* rovněž spadají objekty a prostory vyznačující se rysy jako uzavřenost, ohraničenost, zakrytost, centrálnost (viz Hrdlička 2000): *Zamířili do kina, do divadla, do galerie, do restaurace, do banky, do kan-*

celáře, do kostela, do muzea, do středu města¹, do podkrovní, do podloubí aj. V nemálo případech se jedná o lokality níže situované oproti okolí (např. *Šli do sklepa, do podpalubí, do přízemí, do podzemí, do podchodu, do průchodu, do suterénu, do katakomb* aj.), a to i z geografického hlediska: *Vypravili se do jeskyně, do údolí, do podhůří, do soutěsky, do propasti, do Polabí, do Povltavi, do Posázaví, do Porýní, do Podněstří, do Pošumaví, do Podještědí, do Podkrkonoší* atd.

Zmínit můžeme i nepoměrně vzácnější spojení, v nichž se zmiňuje úder na povrch určité části těla (*Bouchnul ji do zad; Kopnul ho do nohy; Uhodil se do hlavy; Praštil ho do břicha; Udeřil ho do ruky* aj.), dále výrazy expresivní povahy vyjadřující nevoli, odmítavý postoj mluvčího aj. (*Běž do háje, do prčic, do řiti, do hajzlu, pej.*) a jiná, ještě pevnější vyjádření, veskrze již ustálené povahy; v neposlední řadě pak rovněž různá vyjádření změny statutu, integrace (vstupu) do určité komunity, organizace, společenství (*Vstoupili do stavu manželského, do politické strany, do spolku, do klubu; Přivedl ji do jiného stavu* aj.).

V některých případech se však začíná stále více projevovat soupeření s dnes už bez nadsázky módní, nezřídka nadužívanou předložkou *na+Ak*. Zatímco se říká, že někdo kupř. *Jde/Jede do lesa, do parku, do sadu, do vinohradu, do stepi, do buše, do prerie*, v jiných kontextech už to tak jednoznačné a neproblémové není, srov. *Jde do zahrady (do zoologické, botanické, dendrologické)*, ale proti tomu i *Jde na zahradu* (někdy se v tomto kontextu rozlišuje tendování k významu účelovému = „jde tam, aby tam něco dělal“). Podobně je tomu ve vyjádřeních *Jde do pokoje* (stále častěji ovšem dotyčný míří *na pokoj*), stejně tak *do hotelu, do ubytovny, do recepce, do vrátnice, do pouště* i neméně často *na hotel, na ubytovnu, na recepci, na vrátnici, na poušť* (viz blíže Hrdlička 2015).

Prepozice *do+G* pomalu ale jistě vyklízí pozice ve spojeních *Chodí do základní školy* (v dnešní době se běžně říká *na základní školu, na základku*, kol.)², ty tam jsou časy, kdy se ještě říkávalo *Jede do koleje; Chodí do gymnázia* atd. Kdepak... V současnosti jsme svědky téměř monopolního postavení prepozice *na+Ak*: tedy *Jede/Chodí na kolej, na gymnázium, na gympl* (kol.), analogicky pak též *na střední školu, na vysokou školu, na vejšku* (kol.).

Nejinak je tomu i v některých dalších kontextech: území administrativně vymezená se běžně pojila s předložkou *do+G* (*Cestují do okresu Blansko*)³, dnes to kvůli expanzi prepozice *na+Ak* tak jednoznačné není (srov. Hrdlička 2015).

¹ Srov. proti tomu *Zamířili na předměstí*.

² Prozatím (na jak dlouho?) ještě zůstává *Chodí do jeslí, do mateřské školy, do školky*.

³ Srov. obdobně: *Jedou na Vysočinu x do Kraje Vysočina, na Aljašku x do státu Aljaška; na Hanou, na Slovácko, na Valašsko, na Chodsko, na Balkán, na Sibiř, na Saharu x do Skandinávie, do Patagonie* (bezpochyby nazíráno politicky), *do Uher, Španěl, do Švýcar, do Rakous, do Tyrol* ... U vědomí působení všech těch roztočivých faktorů si teď ani nejsem jist, zda by se řeklo *Jede do Rusi*, nebo spíše *na Rus* ...

Jindy⁴ můžeme po záměně předložky zaznamenat významové odlišení⁵ obsahu výpovědi: *Jde do sálu* (návštěvník obrazárny aj.) x *na sál* (operátér v nemocnici), *Jde do práce* (do zaměstnání) x *na práci* (někam pracovat, třeba do zahraničí), *Jde do penze* (časový význam) x *na penzi* (myslí se někam, tzn. na určitou lokalitu), *Jde do metra* (vstupuje do stanice podzemní dráhy nebo do soupravy) x *na metro* (vzdálenější cíl cesty)⁶, *Jdou do zápasu plni očekávání* (hráči) x *na zápas plni očekávání* (diváci), *Jde do hodiny němčiny* (na hospitaci) x *na hodinu němčiny* (vyučovat němčinu nebo učit se německému jazyku), *Chystají se do Jiráskova Hronova, do Šrámkovy Sobotky, do Haškovy Lipnice* jedou do příslušných obcí) x *na Jiráskův Hronov, na Šrámkovu Sobotku, na Haškovu Lipnici* (= vydávají se na příslušnou kulturní akci, tedy na festival, na přehlídku umělecké tvorivosti aj.), *Jedou do Ruzyně* (do uvedené obce) x *na Ruzyně* (na tamní Letiště Václava Havla) aj.

Je velmi zajímavé sledovat, alespoň co se Prahy týče, které prepozice se pojí s jejími jednotlivými městskými částmi. Zatímco se předložka *na+Ak* vyskytuje vcelku systémově se čtvrtěmi bohatými, historicky významnými, centrálními (tzv. „lepšími“, srov. *Jedeme na Vinohrady, na Staré Město, na Kampu, na Malou Stranu*) anebo výše položenými (*Jedou na Vyšehrad, na Žižkov, na Petřiny, na Zahradní Město*), předložka *do+G* uvozuje spíše čtvrtě povahy ordinérní (*Jede do Nuslí, do Vršovic, do Karlína, do Holešovic, do Vysočan, do Kobylis, do Strašnic*).

Zamýšleli jste se nad tím někdy? Byl bych Vám velmi zavázán, kdybyste mi v případě kladné odpovědi sdělili, jak to v tomto směru vypadá u Vás.

Smím prosit?

Předem Vám za to moc děkuju.

Nemálo případů užívání „místní“ předložky *do+G* už bylo popsáno. Je pro užívání předložky *do+G* ještě něco příznačného a pozoru skutečně hodného?

Ano.

⁴ Podstatnou roli mohou hrát fyzikální charakteristiky látek (nepevné skupenství versus tvrdý povrch, měkkost kontra tuhost, pevnost), srov. (*Spadnout do vody, do tuhnoucího betonu x na led, na ztuhlý beton*). Podobné rozlišování vlastností některých materiálů (spojené s chápáním prostoru jako víceméně „uzavřeného“, či „neuzavřeného“ je vedle češtiny společné i dalším jazykům, srov. určitou analogii ve spojeních *sednout si do křesla* (= zabořit se do něj)/*na židli* v angličtině, francouzštině nebo němčině (*to go and sit down in the armchair/on the chair; aller s'asseoir dans un fauteuil/sur une chaise; sich hinsetzen gehen in den Sessel/auf den Stuhl*), viz M. Hrdlička (2000).

⁵ Může být dáno i vazebně: *Stoupí si do cesty x na cestu; Kdo by to do něj řekl? x na něj řekl?; řada věcí je ustálených (Nasadil jim brouka do hlavy, Učení jim neleze do hlavy x Nešlo jim to na rozum, Lezlo jim to na mozek) atd.*

⁶ Srov. podobně: *Jedete do Brna?* (až do města) x *Nejedete na Brno?* (tím směrem); *Jedou do tábora* (do příslušného vymezeného prostoru) x *Jedou na tábor* (vzdálenější cíl cesty) atd. Jistě se vám v této souvislosti vybaví i ono Švejkovo *Na Bělehrad!* aj.

Chtěl bych závěrem poukázat na jeden nikoliv nevýznamný prvek – a sice na roli mluvnické kategorie čísla, konkrétně plurálu. Ten, či spíše podstatná jména v čísle množném, užití prepozice *do* přímo přitahují. Pojí se s ní totiž s nevídanou pravidelností kupř. pohoří (*Jede do Krkonoš, do Krušných hor, do Alp, do Tater, do Beskyd, do Jeseníků, do Pyrenejí*), ale i další množiny lexémů (včetně výše uvedených pražských čtvrtí). V tomto duchu se kupř. může říct *Zítřejší půjdu na úřad* (např. na obecní úřad, okazionalně), stejně jako *Můj dědeček chodíval do úřadu vždy velmi časně* (mluvčí poukazuje na opakovanost, na rys četnosti, „mnohosti“, potažmo plurality). Jako bonus lze přidat spojení *Chodila do houslí* (a zase tu máme plurál)⁷.

Zde tedy možná hledat vysvětlení, proč se u nás říká *Chodí do tanečních*⁸ ...

Literatura

Hrdlička M., 2000, *Předložky ve výuce češtiny jako cizího jazyka*. Praha: Karolinum.

Hrdlička M., 2014, *Je silný na puku* [v tisku].

Kraus J., 2002, *Do Ruzyně, nebo na Ruzyně?* „Naše řeč“ 85, s. 51.

⁷ Naše mateřština si ovšem se svými uživateli někdy krutě pohrává: říká se naproti tomu *Chodí na šachy, nikoliv do šachů*.

⁸ Otázkou zůstává, zda nakonec i zde výhledově nepřeváží uplatnění dravé předložky *na+Ak*: *Chodí na taneční kurzy, čili na taneční*.